

Psát posudek na dizertační práci Sodji Lotker z pozice školitele je velmi ošemetná věc. Ač moje kariéra pedagoga DAMU není dlouhá, měl jsem už příležitost psát posudky, ať už školitelské či oponentské, na poměrně velké množství bakalářských, diplomových i dizertačních prací. Člověk se vždy snaží analyzovat metodiku, postihnout klady a upozornit na zápory práce, uvést názory v práci obsažené do kontextu celého studia konkrétního diplomanta, vyzdvihnout originální myšlenky či inovativní přístupy. Přiznám se, že po přečtení práce Sodji Lotker *Apologie mistra úniků* má člověk chuť především přemýšlet a přehodnotit svou vlastní tvorbu. Je to jedna z těch knih, kdy některé odstavce čtete několikrát, vracíte se k předešlým větám, vyhledáváte zpětně určité úseky, protože příval postřehů, komentářů a myšlenek vás neustále nutí dělat nová spojení, měnit vzorce, vytvářet nové mentální struktury a tedy reflektovat svůj vlastní způsob uvažování. V tomto smyslu je to práce vysoce inspirativní, a to i přesto, že toto slovo zdaleka nevystihuje její přednosti dostatečně.

Mohl bych samozřejmě popsat, jak je práce členěna, co je obsahem jednotlivých kapitol, vyzdvihnout bezchybný systém poznámek pod čarou či ocenit výběrovost citované literatury a zdůraznit naprostou samostatnost doktorandky při psaní této dizertace. Mohl (a měl) bych ozřejmit, že je celá vystavěna kolem netradičního, na mnoha místech a po několik týdnů se odehrávajícího představení slavné maďarské skupiny Krétakör v Budapešti. Určitě bych se musel delší dobu zdržet u – pro Lotker – stěžejního termínu „prostorová dramaturgie“, který ona sama zavádí pro nový tvořivý přístup v dramaturgii autorského (ale antiautoritářského) divadla, kde divák je pro dramaturgii zcela nedílným tvořivým komponentem a právě jeho mnohostranný a mnohoúhelný způsob vnímání a „čtení“ či chcete-li „zakoušení“ je jádrem prostorové dramaturgie. Způsob, kterým doktorandka analyzuje nelineární dynamické a decentralizované způsoby percepce v postdramatickém díle *Apology of the Escapologist* jsou doslova zkoumáním architektury umělecké komunikace ve 21. století a snesou velmi přísná teoretická měřítká.

Koneckonců Sodja Lotker je právě s těmito alternativními či avantgardními divadelními tendencemi 20. a 21. století bytostně srostlá, a to nejen teoreticky, kde prokazuje hluboké znalosti opřené na jedné straně o dlouhodobý zájem na poli „devising theatre“ stejně jako důkladnou znalost klasických i současných postmoderních teorií, ale také jako praktický dramaturg v mnoha projektech od site-specific přes participační hry až k scénickým procházkám. (Koneckonců jako ředitelce PQ se jí podařilo z velké výstavy učinit interaktivní multimediální herní pole uprostřed veřejného prostoru.)

Ano, to vše by měl posudek obsahovat, jenže není v jeho moci zabývat se všemi kontexty, do kterých Lotker svoje úvahy zasazuje, ať už jsou čistě teatrologické, uměnovědné, historické, politické či filozofické. (Za všechny zmiňme kreativní rozvíjení „sdílené dramaturgie“ profesora Miloslava Klímy či osobitou divadelní aplikaci teorie „rhizomatických struktur“ Deleuze a Guattariho.) Šíře je závratná, a přesto držící pohromadě, neboť celá kompozice stojí na jedné konkrétní performanci. Nezbyvá, než se tedy odklonit od akademických regulí a být více osobní nebo - přesněji řečeno – pocitový.

Při čtení této práce jsem si uvědomil zásadní věc. Sodja Lotker nepochází z Čech a určitá vykořeněnost se jí v našem českém divadelním prostředí stává výhodou. Její nezatíženost u nás stále ještě převládajícím teoreticko-kritickým diskurzem o „nedivadelnosti“ některých neinterpretovaných směrů ji nijak mentálně neomezuje, její rozhled v postdramatických (i když já sám bych preferoval výraz predramatických) divadelních směrech a osobní obeznámenost se sítí progresivních divadelních festivalů ji dává obrovskou míru myšlenkové svobody, kde dělení na divadlo a nedivadlo nemůže obstát, respektive nemůže zde obstát žádné systematické a hierarchicky organizované dělení typu *kořen – strom* typické pro celou západní kulturní tradici. Do značné míry to je zřejmě dáno právě i zemí původu Sodji Lotker, kde si redefinice pojmů svobody či demokracie vyžádala ve své době veliké oběti. I proto možná ta vysoká citlivost pro rigidnost veškerých hierarchií vedoucích dříve či později nenápadně k diktatuře libovolného druhu. Svoboda v mnoha významech toho slova je skutečným klíčovým tématem této práce.

Mám-li zdůraznit jeden z pro mě nejzajímavějších aspektů celé práce, byl by to bezpochyby právě důraz na diváka, který je (či má být) spoludramaturgem a spolurežisérem svého vlastního zážitku, přičemž nejde jen o míru participace či interakce, ale stěžejní na tomto faktu je právě ochota převzít spoluzodpovědnost za svůj zážitek. Tedy - nedeleguji své právo spoluúčasti na nikoho jiného, naopak plně využívám tohoto práva a povinností z toho plynoucích. Je to vědomý akt spolutvorby. Přiznáním si této osobní moci se moje subjektivní vnímání uměleckého zážitku stává politickým aktem, aktem nabitě občanské angažovanosti. Stávám se člověkem nesnadno manipulovatelným, hůře podléhajícím autoritářským tendencím, člověkem mimo danou hierarchickou strukturu, člověkem svobodným.

Celá práce má ovšem nespočet možných rovin (nebo - po deleuzovsku – plošin) a lze ji číst také velmi klasickým narativním způsobem. Jako příběh světově proslulého režiséra Arpáda Schillinga (dlouhé interview mezi Lotker a Schillingem zakončuje dizertaci), který se ocitl v bodu zlomu. Ve svém privátním životě, ve své profesi, ve své komunitě, ve své zemi... Cítí nutnost najít pro své diváky zcela nový způsob komunikace, cítí nutnost klást na sebe i diváky zcela jiné nároky, cítí nutnost opustit sám sebe, aby se mohl nově najít (jakkoli pateticky to zní). A tento proces osobní, umělecké a - v jistém metaforickém přesahu - společenské transformace, je vždy procesem bolestivým, plným překážek a neúspěchů. Koneckonců *Apology of Escapist* nebylo přijato dobře ani divácky ani kriticky. Dovolte mi tedy na závěr splnit alespoň jednu z tradičních podmínek akademických pravidel pro psaní posudků a zacitovat z dizertace:

„For them it was not „rhizomatic“, it simply did not make sense.“

Tato práce je o osobní odvaze. Plně ji doporučuji k obhajobě i k následnému publikování.

MgA. Jiří Havelka Ph.D.

